

ROLA CELÓW WYCHOWAWCZYCH W PROCESIE WYMIARU KARY MŁODOCIANYM SPRAWCOM PRZESTĘPSTW (ART. 54 § 1 K.K.). UWAGI NA TLE POGLĄDÓW ORZECZNICTWA

AGNIESZKA KANIA

1. Na płaszczyźnie polityki karnej młodociani sprawcy przestępstw¹ zajmują szczególną pozycję², która uwarunkowana jest nie tyle względami *stricte* formalnymi, lecz przede wszystkim konkretną wiedzą o psycho-fizycznych i społecznych właściwościach rozwoju człowieka³. Pozostawanie „pomiędzy” nieletnimi a innymi dorosłymi sprawcami⁴ przemawia więc za szczególnym wyważeniem racji, decydujących o stosowaniu wobec nich środków reakcji penalnej⁵. Trafnie więc podniesiono w piśmiennictwie, że: „(...) w stosunku do osób młodych, które popełniły przestępstwo, chodzi o coś więcej

¹ Zgodnie z definicją legalną, zawartą w art. 115 § 10 k.k., młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat. Jak wskazuje P. Daniluk, niniejsze wyjaśnienie ustawowe stanowi przykład definicji projektującej o charakterze regulującym. Por. P. Daniluk, *O młodocianym w ujęciu kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 2, s. 122–123; por. także W. Patryas, *Definiowanie pojęć prawnych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1997, s. 116–119; Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1975, s. 45–48.

² Wspomniana polityka karna (odróżniana w piśmiennictwie od polityki kryminalnej) obejmuje swym zakresem działalność sądów oraz innych organów współdziałających. Natomiast jej celem pozostaje przeciwdziałanie przestępczości oraz stosowanie przepisów prawa karnego. Por. T. Szymanowski, *Przestępczość a polityka karna w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 96–97.

³ Por. P. Wiktorska, *Młodociani w świetle prawa i badań kryminologicznych*, „Archiwum Kryminologii” 2012, t. XXXIV, s. 135 oraz lit. tam podana.

⁴ Por. T. Szymanowski, *Młodociani w polskim prawie karnym i penitencjarnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1967, s. 12.

⁵ Wobec powyższej uwagi, wypada w tym miejscu nadmienić, że zwłaszcza okres wkraczania w społeczeństwo ludzi dorosłych nie zawsze przebiega w sposób bezkonfliktowy. Konfrontacja dążeń i pragnień młodych ludzi (determinowanych zresztą nie tylko czynnikami patologicznymi) z oczekiwaniami społecznymi obfituje bowiem często w szereg poważnych rozbieżności. Por. M. Kreutz, *Rozwój psychiczny młodzieży*, Książnica-Atlas, Warszawa–Wrocław 1947, s. 16 i n.

niż o samo odstraszenie od popełnienia przestępstw w przyszłości. Chodzi o wychowanie ich dla dobra społeczeństwa (...) obowiązek ten jest również następstwem faktu, że za przestępczość młodzieży w pewnym stopniu ponosi odpowiedzialność społeczeństwo ludzi dorosłych⁶.

W postulat odrębnego traktowania sprawców młodocianych na gruncie odpowiedzialności prawnokarnej wpisuje się m.in. ustawowa regulacja⁷, z której wynika, że głównym celem – wymierzonej wobec tych podmiotów – kary powinno być ich wychowanie (art. 54 § 1 k.k.)⁸. Redakcja niniejszego przepisu sugeruje zatem, że młodociani, jako osoby o nie w pełni ukształtowanym poziomie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego, wykazują większą podatność na wpływy wychowawcze, niż inni dorośli⁹. Ich konflikty z prawem stanowią nierzadko rezultat nieprawidłowego przebiegu procesu socjalizacji, braku możliwości „zachowania się inaczej”, co uzasadniałoby przypuszczenie, że osiągnięcie zmian osobowościowych mogłoby w tych przypadkach – *jeszcze* – nastąpić dzięki zastosowaniu określonych metod wychowawczych¹⁰. Innymi słowy – powyższe założenie nie pretenduje wprawdzie do nadania mu uniwersalnego charakteru, determinującego cechy pewnej kategorii wiekowej, ale jednocześnie nie przemawia ono za całkowitą rezygnacją z przekonania, że podatność młodocianych na zmiany w dotychczasowym zachowaniu może być w istocie większa, niż innych, „w pełni dorosłych” sprawców¹¹. Zainicjowany w stadium wyrokowania proces wychowawczy powinien więc służyć prospołecznemu kształtowaniu ich postaw, jak również internalizacji legalistycznych wzorców postępowania.

2. Prawidłowy dobór środków reakcji karnoprawnej dla sprawców przestępstw stanowi przykład jednego z bardziej złożonych procesów. Jako wypadkowa kilku elementów wymaga on bowiem uwzględnienia – z jednej strony – ustawowych rozwiązań, przewidzianych za popełnienie danego czynu zabronionego przez prawo, a z drugiej strony – także reguł ograniczających tzw. sędziowski luz decyzyjny przy określaniu konkretnych już konsekwencji prawnokarnych. Wspomniane czynniki, odpowiedzialne za tzw. względny charakter swobody sędziowskiej, posiadają przy tym wyraźnie niejednolity charakter. Ich wewnętrzne zróżnicowanie oddaje podział ustawowych wskazań sądowego wymiaru kary na jego zasady oraz dyrektywy. Odnosząc się do

⁶ Por. T. Szymanowski, *Młodociani w polskim...*, s. 7.

⁷ Do wspomnianych względów wychowawczych ustawodawca odwołuje się również w art. 60 § 1 k.k., przewidującym możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy młodocianego. W orzecznictwie zwraca się przy tym uwagę, że: „W przypadku młodocianego sprawcy stosowanie zarówno instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary, jak i warunkowego zawieszenia wykonania kary determinowane jest przede wszystkim względami wychowawczymi”. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 27 września 2012 r., II AKa366/12, LEX nr 1223177; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 30 stycznia 2014 r., II AKa 488/13, LEX nr 1430713.

⁸ Por. K. Badźmirowska-Masłowska, *Młodociani sprawcy zabójstw w Polsce*, Zakamycze, Kraków 2000, s. 226–227.

⁹ Por. R.G. Hałas, *Odpowiedzialność karna nieletniego na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2006, s. 154 i lit. tam podana.

¹⁰ Por. W. Szkotnicki, *Stanowisko doktryny i Sądu Najwyższego co do niektórych kwestii związanych z wymiarem kary wobec młodocianych przestępców*, „Palestra” 1982, nr 8, s. 59.

¹¹ Por. Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 8 października 1981 r., IV KR 193/81, OSNKW 1981, nr 11, poz. 64; por. także A. Grześkowiak, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dn. 8 października 1981 r., IV KR 193/81*, „Państwo i Prawo” 1983, nr 7, s. 141–142.

wspomnianych zasad, wypada w tym miejscu nadmienić, że wynikają one nie tylko z przepisów kodeksowych. Źródłem dla niektórych z nich okazują się bowiem przepisy konstytucyjne, postanowienia ratyfikowanych umów międzynarodowych, jak również poglądy doktryny¹². W pełni jednolitego charakteru nie posiadają także kodeksowe dyrektywy sądowego wymiaru kary. Dostrzegając ich odmienności (na wprawdzie innej – w porównaniu do zasad – płaszczyźnie), w nauce prawa karnego opowiedziano się bowiem za rozróżnieniem ogólnych oraz szczególnych dyrektyw sądowego wymiaru kary¹³. O ile ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary odnoszą się do: „(...) wszystkich sądzonych sprawców, wszystkich rodzajów przestępstw a ponadto (...) wszystkich kar i środków karnych przewidzianych w danym systemie prawa”¹⁴, o tyle dyrektywy szczególne posiadają bądź ograniczony krąg adresatów, bądź też wskazują na określone rozwiązania sankcyjne, które w danym przypadku powinny zostać rozważone. W istotę pierwszej grupy dyrektyw szczególnych, ukierunkowujących na określone cele polityki kryminalnej, wpisuje się regulacja art. 54 § 1 k.k. Z jej treści wynika zaś, że sąd wymierzając młodocianemu karę powinien się „przede wszystkim” kierować względami wychowawczymi¹⁵. Użyta w niniejszym przepisie partykuła „przede wszystkim” przemawia już *prima facie* za preponderancją celów indywidualnoprorewencyjnych przy orzekaniu środków penalnych w tego rodzaju przypadkach¹⁶. Ustawowa redakcja art. 54 § 1 k.k. nie pozostawia zatem sądowi możliwości wyboru określonej racjonalizacji¹⁷. Zwiążanie go priorytetem celów, o których mowa w niniejszym przepisie, nie

¹² Por. J. Śliwowski, *Prawo karne*, Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979, s. 293–294; por. także L. Lernell, *Współczesne zagadnienia polityki kryminalnej. Problemy kryminologiczne i penologiczne*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1978, s. 342–345.

¹³ Do kategorii dyrektyw szczególnych w piśmiennictwie zaliczono: dyrektywy wymiaru kary względem nieletnich i młodocianych (art. 10 § 2 k.k., art. 54 § 1 i 2 k.k.), dyrektywy, dotyczące określonego rodzaju kar i środków karnych (art. 33 § 3 k.k., art. 58 § 2 k.k., art. 54 § 2 k.k.), dyrektywy, dotyczące czynów zabronionych o określonym ciężarze gatunkowym (art. 58 § 1 i n. k.k., art. 59 k.k.). Por. w szczególności Z. Sienkiewicz, [w:] M. Bojarski (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, LexisNexis, Warszawa 2004, s. 336 i n.

¹⁴ Por. V. Konarska-Wrzošek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 73–74. Dyrektywy szczególne będą miały tym samym ograniczony krąg adresatów bądź będą dotyczyły określonych kar, które w danym przypadku znajdują zastosowanie. Z tego też względu, ich analiza pozostaje poza sferą prowadzonych rozważań.

¹⁵ Za dyrektywalnym charakterem omawianego wskazania opowiedzieli się m.in. Z. Sienkiewicz, [w:] M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne...*, s. 336 in.; por. V. Konarska-Wrzošek, *Dyrektywy wyboru kary...*, s. 105–107; A. Zoll, W. Wróbel, *Prawo karne materialne*, Warszawa 2010, s. 519–520.

¹⁶ Por. Z. Sienkiewicz, *O dyrektywie wymiaru kary wobec nieletnich i młodocianych. (Uwagi na tle art. 54 § 1 k.k.)*, [w:] J. Skorupka (red.), *Rzetelny proces karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdły*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 683; por. także T. Kaczmarek, *Teoretyczne i praktyczne aspekty sporu co do hierarchii ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1980, nr 13, s. 35; T. Kaczmarek, *Z rozważań nad racjonalnością sądowego wymiaru kary*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 90.

¹⁷ Por. Z. Ziemiński, „Lex” a „ius” w okresie przemian, „Państwo i Prawo” 1991, nr 6, s. 5; por. także L. Tyszkiewicz, *Niektóre kwestie dyskusyjne w pracach nad reformą kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] A. Dębiński, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Ius et Lex. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Adama Strzembosza*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2002, s. 40–41. Termin „konwergencja” należy w tym przypadku rozumieć w takim znaczeniu, jakie nadaje mu psychologia, czyli jako „współwystępowanie” określonych czynników.

pozwala więc na stosowanie tych wszystkich ustawowych rozwiązań, które są oparte na pierwszeństwie innych względów karania¹⁸. Niezależnie od przedstawionej argumentacji, wydaje się jednak, iż uznanie tej dyrektywy za wiodącą w procesie wymiaru kary dla młodocianych wymaga pewnego uściślenia¹⁹.

W orzecznictwie zwraca się uwagę, iż przy wymiarze kary wobec tej kategorii sprawców podstawowe znaczenie posiada wnikliwe oraz rzetelne rozpoznanie ich osobowości, które nie powinno przede wszystkim ograniczać się do podstawowych informacji życiorysowych, jak np. o posiadaniu dobrej opinii czy też o dotychczasowej niekaralności²⁰. Równie istotna okazuje się także ocena motywacji młodocianego przestępcy, jego zachowanie się w czasie i po popełnieniu czynu zabronionego²¹. Należy przy tym zaznaczyć, iż ten szczególny wiek sprawcy pozostaje punktem wyjścia i musi zostać skonfrontowany z pozostałymi okolicznościami podmiotowymi i przedmiotowymi, które posiadają również znaczenie dla wymiaru kary²². „Młodocianość” nie stanowi więc samodzielnego elementu, kształtującego wymiar kary wobec omawianej kategorii sprawców przestępstw. Oznacza to w rezultacie, że: „Sens normatywny art. 54 k.k. sprowadza się do ustanowienia prymatu celu wychowawczego kary w sytuacji ewentualnego konfliktu z pozostałymi dyrektywami wymiaru kary (...). Nie można

¹⁸ Por. T. Kaczmarek, *Teoretyczne i praktyczne aspekty sporu co do hierarchii...*, s. 31–32; por. także T. Kaczmarek, *Ogólne dyrektywy kary w teorii i praktyce sądowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1980, s. 76; W. Szkotnicki, *W sprawie orzekania najsurowszych kar wobec młodocianych przestępców (na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Problemy Praworządności” 1982, nr 6, s. 33–34. Z perspektywy karnoprocesowej wypada również zaznaczyć, iż skoro zastosowanie art. 54 § 1 k.k. pozostaje „w sferze uznania sądowego”, to jego naruszenia nie można traktować jako przykładu obrazu prawa materialnego. W judykaturze wielokrotnie zwrócono uwagę, że: „Przepis art. 53 § 1 i § 2 k.k. nie ma charakteru normy stanowczej (zawierającej nakaz lub zakaz określonego postąpienia), zatem jego obraz – w rozumieniu art. 438 pkt 1 k.p.k. – nie wchodzi w grę. Przepis ten określa natomiast objęte sferą swobodnego sędziowskiego uznania ogólne dyrektywy wymiaru kary, dlatego podważanie przyjętej na ich podstawie oceny sądu jest możliwe tylko w ramach zarzutu rażącej niewspółmierności kary, chyba że wadliwość orzeczenia o karze skarżący wywodzi z obrazu prawa materialnego lub procesowego”. Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 13 września 2012 r., LEX nr 1226712; III KK 283/12; Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 22 października 2013 r., V KK 296/13, LEX nr 1388604, Wyrok Sadu Apelacyjnego w Warszawie z dn. 12 lipca 2013 r., II AKa 229/13, LEX nr 1356709; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 28 lutego 2013 r., LEX nr 1294787, w którym stwierdzono, że: „Orzekanie o karze ma charakter indywidualny, a proces wyboru i miarkowania właściwej in concreto represji karnej jest w pewnej mierze subiektywny. Dlatego też ustawodawca określając w art. 53 k.k. zasady i dyrektywy modelowego orzekania o karze pozostawia sądowi określony zakres swobody w jej wymierzaniu. Wykładnikiem granic „uznaniowości” sądu jest wskazana w przepisie art. 438 pkt 4 k.p.k. rażąca niewspółmierność kary”.

¹⁹ Wobec braku zakazu stosowania względem młodych sprawców kar długoterminowych partykułę „przede wszystkim” postuluje się uzupełnić zastrzeżeniem „chyba, że ustawa stanowi inaczej”. Por. R.G. Hałas, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 399.

²⁰ W orzecznictwie zwrócono wręcz uwagę, że niekaralność, jako okoliczność świadcząca o dotychczasowym, pozytywnym zachowaniu sprawcy przestępstwa, może mieć znaczenie tylko wówczas, gdy jest oceniana z dłuższej perspektywy czasowej. Natomiast, jeżeli dotyczy ona osoby młodej, to wtedy wyraźnie traci na znaczeniu. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dn. 6 listopada 2012 r., II AKa 207/12, LEX nr 1238633.

²¹ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 25 września 2012 r., II AKa 133/12, KZS 2012, nr 10, poz. 36.

²² Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 7 września 2006 r., II KK 118/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1696.

zatem skutecznie wywodzić, że w myśl zasady wyrażonej w przepisie art. 54 k.k. należy pomijać pozostałe cele kary²³. W tym miejscu pojawia się jednak pytanie – jak dalece dopuszczalne jest nadanie pierwszeństwa względem wychowawczym, aby mogły one ogólnie decydować o rodzaju i wysokości wymierzonej kary²⁴.

Z powyższego judykatu wynika tylko, że pierwszeństwo tych celów przy wyborze odpowiedniej reakcji penalnej wobec sprawców młodocianych nie uprawnia sądów do pomijania pozostałych racji karania²⁵. Innymi słowy, prawidłowa wykładnia art. 54 § 1 k.k. nie pozwala w szczególności na rezygnację z ustawowych wskazań wymiaru kary, określonych w art. 53 k.k., a jedynie na pierwszym miejscu – spośród wymienionych w tym przepisie dyrektyw – stawia względy wychowawcze²⁶. Preferencja postulatów prewencji specjalnej nie eliminuje więc ogólnego wymagania kierowanego pod adresem sądu, zgodnie z którym wymierzona sprawcy kara powinna odpowiadać stopniowi jego winy i społecznej szkodliwości czynu, a także względem prewencji indywidualnej oraz ogólnej, rozumianej jako kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa²⁷. Takie stanowisko wydaje się w pełni zrozumiałe, gdyż zasada równego traktowania wszystkich wobec prawa nie pozwala na różnicowania podmiotowe – także – w zakresie podstawowych dyrektyw karania. Ponadto, trudno byłoby zresztą realizować dyrektywę z art. 54 § 1 k.k., pomijając elementy istotne dla oceny stopnia jego demoralizacji oraz określenia w związku z tym jego potrzeb wychowawczych²⁸.

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKA 120/08, LEX nr 466458.

²⁴ Por. J. Klimek, *Skazać, aby wychować*, „Gazeta Prawnicza” 1978, nr 12, s. 4. Słusznie więc podniesiono w tym samym judykacie, iż prymat względów wychowawczych nie posiada charakteru bezwzględny. Jak zaznaczono bowiem, nie obowiązuje on m.in. w sytuacji, gdy: „(...) brak jest możliwości realizacji celów wychowawczych, na przykład z uwagi na wysoki stopień demoralizacji i nieskuteczność dotychczas stosowanych środków. W takim wypadku realne oddziaływanie wychowawcze ograniczyć się może do wymiaru kary, która swoją dolegliwością uświadomi sprawcy stopień naganności popełnionego czynu oraz fakt obowiązywania pewnych wartości społecznych i konieczność ich respektowania”. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKA 120/08, LEX nr 466458; por. także poniżej zaprezentowane uwagi.

²⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dn. 16 lutego 2006 r., II AKA 16/06, KZS 2007, nr 5, poz. 54.

²⁶ Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 4 maja 2005 r., II KK 454/04, LEX nr 149647.

²⁷ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 10 lutego 2000 r., II AKA 22/00, „Prokuratura i Prawo. Dodatek. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 7–8, poz. 222. W doktrynie wyrażono pogląd, iż względy wychowawcze ograniczają w pewnym stopniu dostosowanie wymierzonej młodocianemu kary do potrzeb w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Nie zwalnia to jednakże sądu od ogólnego obowiązku liczenia się ze społecznym odbiorem treści wydanego w tym zakresie orzeczenia. Por. V. Konarska-Wrzosek, *Prawny system postępowania z nieletnimi*, Warszawa 2013, s. 131–132; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 8 listopada 2012 r., II AKA 200/12, KZS 2013, nr 2, poz. 47, w którym stwierdzono, że nagminność przestępczości narkotykowej: „(...) wpływa na rozmiar zagrożenia przestępczością narkotykową. Może to być rozważane w aspekcie prewencji generalnej, w szczególności społecznego oddziaływania kary. Nie ma to jednak znaczenia dla kary wymierzonej młodocianemu, bo przepis art. 54 § 1 k.k. wprowadza prymat celu wychowawczego kary nad dyrektywą prewencji ogólnej. In concreto młody wiek oskarżonego, jego postawa w toku postępowania karnego i mała ilość udzielonego środka odurzającego usuwają potrzebę kierowania się dyrektywą prewencji generalnej”.

²⁸ Por. V. Konarska-Wrzosek, *Prawny system...*, s. 131. W tym miejscu należy zaznaczyć, że wprowadzie art. 53 § 1 k.k. nie zawiera w swej treści wymagania, aby wymierzona kara czyniła zadość zasadzie równości, to jednak nie ulega wątpliwości, iż spełnienie tego warunku stanowi istotny element sprawiedliwego karania. Por. M. Soniewicka, *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 45; W. Dadak, *Wymiar kary a zasada równości. Uwagi na*

Precyzując, należy tym samym stwierdzić, że norma zawarta w art. 54 § 1 k.k. nie stanowi przykładowej samodzielnej regulacji, ale *de facto* kierunkowej wskazówki wymiaru kary, którą trzeba uwzględnić wraz z pozostałymi dyrektywami oraz zasadami sądowego wymiaru kary. Jednocześnie trzeba w tym miejscu podkreślić, że wspomniany prymat celów wychowawczych nie prowadzi wprawdzie do deprecjacji pozostałych wskazań sądowego wymiaru kary, ale przesądza jednak o tym, że te ostatnie mogą być uwzględnione tylko w pewnym, określonym zakresie – mianowicie w takim stopniu, w jakim nie sprzeciwiają się lub nie ograniczają realizacji celów, o których mowa w art. 54 § 1 k.k.²⁹

Powyższe uwagi pozwoliły również zauważyć, że sama obligatoryjność brzmienia cytowanego przepisu nie uchyla zwłaszcza uznania sędziowskiego (art. 53 § 1 k.k.), lecz pozostaje jedynie zabiegiem redakcyjnym ustawodawcy, w którym wyrażono założenia przyjętego systemu wartości³⁰. Wynikający z art. 54 § 1 k.k. nakaz realizacji przyznanej kompetencji nie wyłącza zatem automatycznie swobody sędziowskiej, która zawiera się – w sposobie – czynienia użytku z przyznanego uprawnienia³¹. Nie ulega bowiem wątpliwości, że ustawodawca – pomimo „obligującego” brzmienia cytowanej regulacji – pozostawił sędziemu określone ramy dyskrecjonalności w zakresie podjęcia decyzji o wymiarze kary³².

tle orzekania sankcji karnych, [w:] W. Górowski, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga Jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 68 i n.

²⁹ W Wyroku z dn. 23 czerwca 1975 r., I KR 29/75, OSNPG 1975, nr 11, poz. 112 Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Przepis art. 51 k.k. wymaga, aby wymierzając karę młodocianym brano pod uwagę przede wszystkim wzgląd na wychowanie skazanego i wdrożenie go do przestrzegania porządku prawnego. Oznacza to w każdym razie, że w wypadku konfliktu celów, prowadzącego do różnych wniosków co do kary, która powinna zostać wymierzona młodocianemu, stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu oraz społeczne oddziaływanie kary powinny ustąpić pierwszeństwa prewencji specjalnej”; por. także Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 5 kwietnia 1982 r., II KR 54/82, LEX nr 21934.

³⁰ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 12 października 2000 r., II AKa 168/00, KZS 2000, nr 11, poz. 40; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 20 stycznia 2010 r., II AKa 2152/09, KZS 2010, nr 2, poz. 33; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 22 listopada 2012 r., II AKa 184/12, LEX nr 1264353; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dn. 31 stycznia 2013 r., II AKa 254/12, LEX nr 1298865, w którym również stwierdzono, że: „Młody wiek nie może usprawiedliwiać orzekania kar niewspółmiernych do stopnia winy i szkodliwości społecznej popełnionego czynu, przestrzeganie bowiem dyrektyw sprawiedliwości kary obowiązuje w każdej sprawie i ma charakter priorytetowy. Względ na oddziaływanie wychowawcze nakazuje jedynie przy orzekaniu kary kierowanie się takim jej doborem, który w sposób najpełniejszy zrealizować może cele wychowawcze”.

³¹ Warto również w tym miejscu zaznaczyć, że przepis ten nie zawiera „normy stanowczej”, której naruszenie byłoby równoznaczne z obrazą prawa materialnego (art. 438 pkt 1 k.p.k.). „Naruszenie określonych w art. 53 § 1 i 54 § 1 k.k. dyrektyw wymiaru kary nie sposób postrzegać w płaszczyźnie art. 438 pkt 1 k.p.k., ale jedynie w kategoriach zarzutu niewspółmierności kary (...)”. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 29 sierpnia 2012 r., II KK 181/12, LEX nr 1220789; por. także Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 4 lipca 2007 r., IV KK 202/07, OSNwSK 2007/1/1526. Podstawy zarzutu obrazu prawa materialnego nie stanowi również naruszenie regulacji art. 60 § 1 k.k., w którym także odwołano się do celów wychowawczych, jako okoliczności decydującej o nadzwyczajnym złagodzeniu kary dla młodocianego. Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 7 października 2011 r., III KK 36/11, LEX nr 1044030.

³² Por. K. Świrydowicz, S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *O nieporozumieniach dotyczących tzw. „norm zezwalających”*, „Państwo i Prawo” 1975, nr 7, s. 60.

Warto bowiem zaznaczyć, iż zaprezentowany kierunek interpretacji nie przesądza o uznaniu w pełni absolutnej, bezkompromisowej preponderancji względów z art. 54 § 1 k.k.³³ Praktyka wymiaru sprawiedliwości dowodzi, że niedopuszczalne jest aprioryczne założenie, że wobec wszystkich sprawców młodocianych jest realne (a niekiedy i potrzebne) wychowywanie oraz wdrażanie do przestrzegania porządku prawnego³⁴. Trudno byłoby zakładać powodzenie realizacji celu wychowawczego w przypadku jednostek silnie zdemoralizowanych, jak również wobec osób, których stan psychofizyczny uniemożliwia podjęcie działań o tym charakterze. Wydaje się również, że odwoływanie się do wspomnianego celu nie jest także uzasadnione wobec młodocianych, których właściwości i warunki osobiste nie przemawiają za objęciem ich procesem wtórnego uspołecznienia oraz wtórnego przystosowania do uczciwego życia w otoczeniu społecznym³⁵. Można bowiem przypuszczać, że tego rodzaju „przymusowa resocjalizacja” godziłaby w istotę racjonalnego prowadzenia polityki karnej³⁶. Ponadto, w piśmiennictwie podkreśla się również, że preferencyjne znaczenie wskazania indywidualnoprewencyjnego z art. 54 § 1 k.k. ulega także „osłabieniu” w konfrontacji z kodeksowym obowiązkiem respektowania nieprzekraczalnej bariery wymiaru kary, wyznaczonej przez dyrektywę stopnia winy³⁷.

Zagadnienie relacji art. 54 § 1 k.k. oraz art. 53 § 1 k.k. wymaga zwrócenia uwagi na jeszcze jeden, istotny problem. Przyjmując, że stosowanie pierwszego z wymienionych przepisów nie wyłącza uwzględnienia regulacji ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary, należałoby jednak skonfrontować treść wskazania indywidualnoprewencyjnego z art. 53 § 1 k.k. *in fine* z ustawowym brzmieniem art. 54 § 1 k.k. Pojawia się bowiem pytanie czy – dopuszczalne, jak również potrzebne, jest podwójne wartościowanie celów wychowawczych, czyli – inaczej mówiąc – dwukrotne rozważanie tych samych okoliczności, decydujących o wymiarze kary dla

³³ Por. W. Wróbel, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 K. K.*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 788–789. Wątpliwe tym samym wydaje się przeświadczenie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, który w Wyroku z dn. 22 listopada 2012 r., II AKa 184/12, LEX 1264353, opowiedział się za „bezwzględny” prymatem dyrektywy prewencji szczególnej (art. 54 § 1 k.k.) wobec młodocianych sprawców przestępstw.

³⁴ Dodatkowych kontrowersji w tym zakresie dostarcza także nierozstrzygalna, jak się wydaje, sama kwestia realizacji wspomnianych celów wychowawczych. Por. M.J. Lubelski, *Odpowiedzialność karna młodocianych. Studium nad kryteriami karania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1988, s. 84.

³⁵ Por. H. Kołakowska-Przełomiec, [w:] W. Świda (red.), *Kryminologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977, s. 224 i n.; por. także M. Pilich, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 486. Wydaje się, że wobec tej ostatniej grupy młodocianych sprawców cel wychowawczy mógłby być realizowany jedynie poprzez „przypomnienie” o konieczności respektowania porządku prawnego czy też zwrócenie uwagi na zachowanie większej ostrożności przy podejmowanych w przyszłości zachowaniach.

³⁶ W sens wyrażonych wątpliwości wpisują się również obawy zgłoszone pod adresem „wychowawczego” celu kary, w sytuacji, gdy jest ona wymierzana po wielokrotnym rozpoznawaniu sprawy przez sądy różnych instancji, a tym samym po upływie kilku lat od popełnionego przestępstwa. Por. M. Bocheński, *Rzecz o statusie młodocianego w prawie karnym – uwagi na marginesie uchwały Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2012 r., sygn. I KZP 5/12*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 3, s. 164.

³⁷ Por. M. Dąbrowska-Kardas, *Analiza dyrektywalna przepisów części ogólnej kodeksu karnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 288–289.

młodocianego³⁸. Wydaje się, że udzielenie odpowiedzi *jednoznacznie* pozytywnej byłoby w istocie możliwe wówczas, gdy regulacji z art. 54 § 1 k.k. odmówiono by charakteru dyrektywy wymiaru kary w ścisłym tego słowa znaczeniu. W proponowanym ujęciu norma wynikająca z tego przepisu pozostawałaby więc jedynie pewną, normatywną wskazówką³⁹, która – podkreślając znaczenie względów wychowawczych – byłaby współstosowana z pozostałymi dyrektywami oraz zasadami sądowego wymiaru kary⁴⁰. Zaprezentowana wykładnia nie stanowiłaby przy tym przeszkody dla „wkomponowania” wspomnianego celu penalnego także przy orzekaniu wobec młodocianych pozostałych instytucji prawno-karnych, niebędących *sensu stricto* karami⁴¹.

3. W dotychczasowych uwagach zasygnalizowano już, że wyrażony w art. 54 § 1 k.k. prymat celów wychowawczych przy wymiarze kary młodocianym przestępcom wynika ze szczególnych warunków i właściwości osobistych tych sprawców, którzy wprawdzie są podatni na negatywne wpływy zewnętrzne, ale również i na oddziaływania wychowawcze, realizowane (także) za pośrednictwem środków penalnych⁴². Zorientowany w ten sposób wymiar kary powinien więc korespondować z ideą uświadomienia obowiązku przestrzegania prawa, powstrzymania procesów demoralizacji, jak również z postulatem ponownego wdrożenia młodego człowieka do życia w społeczeństwie⁴³. Jednocześnie warto w tym miejscu nadmienić, że treść art. 54 § 1 k.k. nie przesądza w żaden sposób o pierwszeństwie stosowania wobec młodocianych środków karnych, kar nieizolacyjnych czy też kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania

W poglądach judykatury wyraźnie bowiem zaznaczono, iż odwoływanie się do postanowień wynikających z art. 54 § 1 k.k. nie jest równoznaczne z wymierzeniem młodocianym łagodnych czy wręcz symbolicznych kar⁴⁴, ale wymaga rzetelnej oceny

³⁸ Do takiego wniosku prowadzi m.in. cytowany powyżej Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 10 lutego 2000 r., II AKA 22/00, „Prokuratura i Prawo. Dodatek Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 7–8, poz. 222.

³⁹ Na przykładzie niniejszego rozwiązania, jak również innych (np. zasady humanitaryzmu – art. 3 k.k.) można by rozważyć, czy pewne regulacje kodeksowe nie powinny zostać zawarte w nowym rozdziale I kodeksu karnego, zatytułowanym przykładowo „Zasady ogólne prawa karnego”.

⁴⁰ Por. M.J. Lubelski, *Odpowiedzialność...*, s. 84–85.

⁴¹ Por. art. 56 k.k., który upoważnia do „odpowiedniego” stosowania art. 54 § 1 k.k. względem „innych środków, przewidzianych w kodeksie”. Sformułowanie „odpowiednio” oznacza więc, że interpretujący powinien uwzględnić ewentualne różnice między instytucjami, do których należy przepis odsyłający i przepis odesłania. *Ad casum* jest to związane z koniecznością dokonania stosownych modyfikacji dyrektyw. Por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, TNOiK, Dom Organizatora, Toruń 2002, s. 294.

⁴² Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 27 listopada 2008 r., II AKA 187/08, KZS 2009, nr 2, poz. 37.

⁴³ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dn. 14 maja 2014 r., II AKA 112/14, LEX nr 1477030.

⁴⁴ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dn. 14 maja 2014 r., II AKA 112/14, LEX nr 1477030; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 4 września 2013 r., II AKA 136/13, KZS 2013, nr 10, poz. 49; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dn. 17 lipca 2013 r., II AKA 221/13, LEX nr 1356708; Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dn. 6 listopada 2012 r., II AKA 314/12, LEX nr 1238673; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 12 lipca 2012 r., II AKA 225/12, LEX nr 1220214. Wymierzenia łagodniejszych kar nie mogą m.in. uzasadniać dobre opinie o młodocianych w ich miejscu zamieszkania. Okoliczności tego rodzaju nie zasługują na „wyjątkowe” potraktowanie, gdyż w istocie powinny stanowić „normę”. Nie pozostaną one zwłaszcza przeciwwagą,

szeregu okoliczności związanych nie tylko z zarzucanym przestępstwem, lecz także z dotychczasowym trybem życia oskarżonego, wspólnie świadczących o poziomie jego demoralizacji⁴⁵. Z tego też względu, wychowawczego postulatu oddziaływania na młodocianego sprawcę przestępstwa nie spełnia stosowanie takich reakcji karnoprawnych, które w żaden sposób nie kształtują w nim poczucia respektowania prawa. Wymierzenie kary nadmiernie złagodzonej byłoby zatem równoznaczne z brakiem odczucia przez niego jakiegokolwiek dolegliwości. Stąd też podkreśla się, że: „Taka kara jeśli zostanie subiektywnie oceniona przez oskarżonego jako brak kary, na ogół wyrabia (lub pogłębia) poczucie bezkarności, przekonanie o niesprawności systemu prawnego, o istnieniu mechanizmów umożliwiających uniknięcie prawnych dolegliwości i nie powstrzymuje od kontynuowania procederu popełniania przestępstw, jak też od podjęcia ich popełniania na nowo. W takich sytuacjach kara nadmiernie złagodzona prowadzi do pogłębienia procesu demoralizacji i deprawacji, jak również – o czym nie wolno w żadnym wypadku zapominać – do eskalacji szkód i osobistych krzywd popełnianych przez sprawców kontynuujących przestępną działalność, przekonanych o nieskuteczności środków ochrony prawnokarnej. Taka zatem kara nie tylko nie niesie w sobie oczekiwanych korzyści dla skazanego, ale przeciwnie, w określonych sytuacjach może oznaczać niekorzyść w postaci głębokich i często trwałych zmian jego osobowości oraz ukształtowania się w sposób względnie trwały fałszywego systemu wartości”⁴⁶. Mając na uwadze zaprezentowane stanowisko, można by w konsekwencji stwierdzić, iż w przypadku kumulacji „negatywnych cech” młodocianych przestępców, brak dostatecznie dolegliwej kary zamiast korygować ich osobowość, nie tylko utwierdzałyby w przekonaniu o bezkarności czy nieefektywności karania, lecz także utrwałyby ich aspołeczne postawy⁴⁷. Wobec powyższego, w judykaturze podniesiono, że unikanie sprawiedliwego karania młodocianego, z uwagi na ryzyko jego deterioracji, pozostaje wręcz w sprzeczności z istotą założeń postępowania karnego⁴⁸. W konsekwencji uznano więc, że realizacja celu wychowawczego wymaga przede wszystkim odpowiedniego dobrania środków reakcji karnej, w tym także surowych, jeżeli jest to niezbędne, aby zapobiec dalszemu lekceważeniu obowiązującego porządku prawnego⁴⁹.

gdy zarzucany sprawcy czyn świadczy o jego pogardzie dla życia, zdrowia czy mienia pokrzywdzonych. Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dn. 10 października 2002 r., II AKA 161/02, KZS 2003, nr 7–8, poz. 64.

⁴⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 26 lipca 2007 r., II AKA 186/07, LEX nr 370429.

⁴⁶ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dn. 23 lutego 2006 r., II AKA17/06, LEX nr 176531.

⁴⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKA 120/08, KZS 2008, nr 9, poz. 45.

⁴⁸ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 12 listopada 2003 r., II AKA 255/03, KZS 2005, nr 5, poz. 51.

⁴⁹ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 14 lutego 1991 r., II AkR 3/91, KZS 1991, nr 3, poz. 8 „Istota prewencyjnego oddziaływania kar polega nie na ich interakcji w zamiarze przestępczym, ale na wpływności – także poprzez ich niezbędną, to jest konieczną surowość – na kształtowanie się postaw moralnych, organizujących społeczeństwa, wiary w nie i ufność w celowość przestrzegania norm systemy te tworzących”. Por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 30 grudnia 1991 r., II AkR 178/91, KZS 1992, nr 1, poz. 15; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 7 grudnia 1994 r., II AkR 238/94, KZS 1995, nr 1, poz. 24 – „Przepis art. 51 kk, ustalający szczególne zasady wymiaru kary dla sprawców młodocianych nie oznacza preferowania kar probacyjnych. Ustalając obligatoryjną hierarchię prewencyjnych celów postępowania, przepis ten oznacza jedynie powinność dobrania

Wobec powyższego, wydaje się zatem, iż wszelkie przejawy liberalnego traktowania sprawcy musiałyby w istocie zostać poprzedzone ustaleniem pozytywnej prognozy socjalnej sprawcy⁵⁰. W judykaturze zwrócono bowiem uwagę, iż: „Na skorzystanie z przepisu art. 54 § 1 k.k. mogą liczyć tylko niezdemoralizowani młodociani sprawcy. W stosunku natomiast do młodocianych sprawców groźnych przestępstw, których stopień demoralizacji jest znaczny, zgodnie z dyrektywą art. 54 § 1 k.k. należy stosować kary surowe, pozwalające na przeprowadzenie długotrwałego procesu wdrażania do przestrzegania porządku prawnego, pozwalającego na doprowadzenie procesu wychowawczego sprawcy do pozytywnego rezultatu”⁵¹. Ze stanowiskiem tym koresponduje założenie, że: „Względy wychowawcze kary nie wyłączają funkcji represyjnej kary. Równie ważnymi przesłankami przy ustalaniu kary młodocianemu sprawcy jest też stopień jego zdemoralizowania, tryb życia przed popełnieniem przestępstwa, zachowanie się po jego popełnieniu, motywy i sposoby działania, czynniki te mogą przeważać tak dalece, iż zasadne będzie wymierzenie takiemu sprawcy kary nawet w górnych granicach ustawowego zagrożenia wyraźnie ją przecenił, biorąc pod uwagę wiek oskarżonego”⁵². Stąd też, w orzecznictwie pojawiają się poglądy, że wymierzenie młodocianemu sprawcy bezwzględnej kary pozbawienia wolności może posiadać także walor wychowawczy⁵³. Innymi słowy – zaprezentowana wykładnia art. 54 § 1 k.k. nie pozostawia tym samym wątpliwości, że perspektywa łagodnego karania nie odnosi się do każdego sprawcy, legitymującego się statusem młodocianego. Przykładowo – głęboka demoralizacja, nieskuteczność stosowanych uprzednio środków wychowawczych, w połączeniu z wysokim stopniem szkodliwości społecznej popełnionego czynu, jak również zasięg przestępczej działalności czy wreszcie sam sposób popełnienia przestępstwa⁵⁴

odpowiednich środków karnych, zatem przede wszystkim potrzebę wnikliwego rozważenia osobowości sprawcy, by do niej te środki zostały dostosowane”. Por. również Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 1 czerwca 1995 r., II AKr 74/95, KZS 1995, nr 6, poz. 23.

⁵⁰ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dn. 5 września 2002 r., II AKa 79/02, KZS 2004, nr 9, poz. 47.

⁵¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dn. 20 grudnia 2001 r., II AKa 290/01, KZS 2003, nr 3, poz. 65.

⁵² Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dn. 6 listopada 2012 r., II AKa 207/12, LEX nr 1238633.

⁵³ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dn. 28 grudnia 2010 r., II AKa 340/10, KZS 2012, nr 7–8, poz. 77. Z formułowanym poglądem o możliwości realizacji celu wychowawczego nawet poprzez długoterminowe kary izolacyjne, koresponduje wyrażony w judykaturze pogląd, że: „Zawarty w art. 54 § 2 k.k. zakaz orzekania wobec sprawcy, który w czasie popełnienia przestępstwa nie ukończył 18 lat, kary dożywotniego pozbawienia wolności nie wyklucza wymierzenia nieletniemu, odpowiadającemu w warunkach art. 10 § 2 k.k. za przestępstwo zagrożone taką karą 25 lat pozbawienia wolności”. Por. m.in. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 18 grudnia 2012 r., III KK 289/12, LEX nr 1232290. Z drugiej jednak strony, w orzecznictwie podkreśla się wyjątkowość wymierzania młodym sprawcom kary 25 lat pozbawienia wolności – por. np. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 22 listopada 2012 r., II AKa 184/12, KZS 2013, nr 2, poz. 46, w którym stwierdzono, że: „Karę tę, mającą charakter quasi eliminacyjny, winno się orzekać tylko w wyjątkowych wypadkach, gdy stopień winy jest najwyższy, a względy prewencyjne kary biorą górę nad jej celami wychowawczymi. Kara ta nie tyle wychowuje sprawcę, co izoluje go od społeczeństwa”.

⁵⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dn. 14 grudnia 2001 r., II AKa 263/00, KZS 2002, nr 5, poz. 51; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 11 października 2001 r., II AKa 318/01, KZS 2002, nr 3, poz. 35 oraz Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dn. 8 marca 2001 r., II AKO 24/01, KZS 2002, nr 5, poz. 52

mogą w konsekwencji przemawiać za orzeczeniem wręcz wieloletniej kary pozbawienia wolności⁵⁵.

Z dotychczasowych ustaleń wynika zatem, że rozwiązanie przewidzianego w art. 54 § 1 k.k. nie należy odczytywać jako dyrektywy nakazującej wymierzanie młodocianemu określonego rodzaju kary, a zwłaszcza jako wskazania obligującego sąd do automatycznego stosowania w tych przypadkach łagodniejszych rozwiązań, niż wobec innych sprawców⁵⁶. Ustawowy prymat celu wychowawczego wymaga natomiast od sądu zachowania szczególnej wnikliwości przy ocenie zachowania takiego sprawcy, a tym samym zebrania wszelkich możliwych informacji, które pozwolą wymierzyć karę niezbędną i właściwą dla jego reedukacji oraz resocjalizacji⁵⁷. Wspomniany cel wychowawczy nakazuje zatem przyjąć, iż przy wymiarze kary młodocianemu nie można z założenia rezygnować z jakiegokolwiek środka reakcji karnoprawnej, ale poszukiwać takiego, który będzie skuteczny (w granicach niezbędnej surowości) dla jego osiągnięcia⁵⁸. Wobec wyrażonej uwagi, należałoby więc dopowiedzieć, iż nie tylko zbyt łagodne, lecz także zbyt surowe karanie sprawców młodocianych mogłoby przynieść skutek odwrotny do pożądanego, w postaci pogłębienia demoralizacji, będącej następstwem zbyt długiej izolacji od najbliższych oraz: „(...) naturalnej młodemu wiekowi w takiej sytuacji poczucia krzywdy”⁵⁹. Z tego też względu, w judykaturze podnosi się, że ocena winy młodocianego powinna być dokonana odmiennie, niż w przypadku sprawcy dorosłego. Ich osobowość nie jest bowiem jeszcze w pełni ukształtowana, nie posiadają oni również umiejętności zweryfikowania podejmowanych decyzji, a ponadto nierzadko wykazują podatność na kryminogenne wpływy towarzystwa, w którym przyszło im żyć na co dzień⁶⁰.

4. Przeprowadzone rozważania pozwoliły na wysunięcie kilku wniosków. Przed wszystkim wypada zauważyć, że w orzecznictwie nie przesądzono treści „dyrektywalnych” celów wychowawczych. Stąd też wątpliwe pozostaje czy swoim zakresem obejmują one tylko dążenie do osiągnięcia przeobrażeń psychicznych, skutkujących tym, że sprawca nie powróci na drogę przestępczą, czy też w swojej optyce zawierają także inne elementy, wykraczające poza to minimalistyczne ujęcie⁶¹. Podjęte analizy

⁵⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dn. 21 października 1999 r., II AKa 253/99, „Prokuratura i Prawo. Dodatek. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 10, poz. 25.

⁵⁶ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dn. 27 kwietnia 1999 r., II AKa 58/99, LEX nr 62561.

⁵⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKa 120/08, LEX nr 466458; por. także Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 12 kwietnia 1974 r., I KRN 10/74, OSNPG 1974, nr 11, poz. 120.

⁵⁸ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 17 maja 1995 r., II AKr 91/95, KZS 1995, nr 6, poz. 28.

⁵⁹ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 24 czerwca 2004 r., II AKa 71/04, LEX nr 148546; por. także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dn. 1 sierpnia 2012 r., LEX nr 1216427, w którym trafnie podniesiono, że: „Należy pamiętać, że nie tylko zbyt surowa kara może mieć skutek demotywuujący i demoralizujący. Podobny efekt może zostać uzyskany przez nadmierną pobłażliwość, budującą i wzmacniającą u sprawcy poczucie bezkarności”.

⁶⁰ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 15 stycznia 2003 r., II AKa 357/02, KZS 2003, nr 3, poz. 39.

⁶¹ Por. S. Lelental, *Wychowawczy cel kary*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Prawo” 1967, s. 162–167; M. Cieślak, *O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary*, „Nowe Prawo” 1969, nr 2, s. 206–207.

wykazały ponadto, że istotną trudność sprawia określenie roli „celów wychowawczych” przy stopniowaniu dolegliwości wymierzanej kary. O ile bowiem, twórcy obowiązującej kodyfikacji wyrazili pogląd, że kierowanie się przez sąd tym wskazaniem nie musiałyby: „(...) wcale (...) oznaczać wymierzania kary łagodniejszej w granicach winy niż dorosłemu”⁶², o tyle stanowisko judykatury mogłoby – przynajmniej *prima facie* – sugerować, że względy wychowawcze uzasadniają prawie zawsze łagodniejszy wymiar kary. Wniosek ten wynika z licznych orzeczeń, w których usilnie podkreśla się – czy wręcz broni – że prawidłowa wykładnia art. 54 § 1 k.k. nie może zostać odczytana jako przyzwolenie na pobłażliwe traktowanie młodocianych.

Oprócz wątpliwości wokół niemal intuicyjnego przeświadczenia o „łagodnym obliczu” karania w świetle art. 54 § 1 k.k., dalsze kontrowersje wzbudzają również te interpretacje, w których zaproponowano, aby sens normatywny art. 54 § 1 k.k. sprowadzał się do zachowania przez sąd: „(...) szczególnej wnikliwości w ocenie takiego sprawcy oraz zebrania w tym celu wszelkich możliwych informacji, aby w zależności od stopnia jego demoralizacji wymierzyć karę niezbędną i właściwą do reedukacji oraz resocjalizacji”⁶³. Z powyższego wynikałoby zatem, że podstawowym miernikiem dla wymiaru kary względem młodocianego powinny pozostać indywidualne potrzeby wychowawcze⁶⁴. Ich rozpoznanie służyłoby bowiem doborowi właściwej reakcji, która przyczyniłaby się (w wymagających tego przypadkach) do kształtowania pożądanych zmian w postawie młodego człowieka. Konfrontując to założenie z praktyką wymiaru sprawiedliwości wydaje się jednak, że pomija ono rzeczywiste trudności, jakie wiążą się integralnie z „przerachowaniem” ustalonych cech osobowości sprawcy na rodzaj i wysokość zastosowanej reakcji karnoprawnej. Warto bowiem zaznaczyć, że dokonanie pełnego „spersonifikowania” wymiaru kary okazuje się często mało realnym zabiegiem. Wynika to najczęściej nie tylko z braku dostatecznie pogłębionego materiału osobopoznawczego, na podstawie którego sąd ustalałby prognozę socjalną sprawcy, lecz także z braku możliwości obserwowania skutków prewencyjnych, które powinny przynieść orzeczone środki penalne⁶⁵.

Ponadto, należy także zaznaczyć, iż pewne zastrzeżenia wzbudzają te poglądy judykatury, w których powodzenie akcji wychowawczej powiązano ze stosowaniem

⁶² *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniem*, Warszawa 1997, s. 153.

⁶³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKa 120/08, LEX nr 466458. Pogląd ten zresztą prezentowano już w dawnym orzecznictwie, pod rządami kodeksu karnego z 1969 r. – por. m.in. Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 22 stycznia 1974, V KRN 19/74, OSNKW 1974, nr 6, poz. 106, w którym podniesiono, że: „(...) orzeczenie wobec młodocianego prawidłowej co do rodzaju i rozmiarów kary wymagać będzie zawsze – poza oceną rodzaju oraz wagi popełnionego przestępstwa – szczególnie wnikliwej oceny osobowości młodocianego, ustalenia stopnia jego zdemoralizowania, wpływu, jaki wywierało na niego środowisko, trybu jego życia przed i po popełnieniu przestępstwa oraz tych czynników, które wpłynęły na jego popełnienie. Nie tracąc z pola widzenia wagi przypisanego przestępstwa i stopnia jego społecznego niebezpieczeństwa, trzeba pamiętać, że zarówno zbyt łagodna, jak i zbyt surowa kara wymierzona młodocianemu przestępcy celu w zakresie jego wychowania nie spełni”.

⁶⁴ Por. J. Bednarzak, *Decydująca rola stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu w sądowym wymiarze kary*, „Nowe Prawo” 1974, nr 10, s. 1286.

⁶⁵ Por. T. Kaczmarek, *Z rozważań nad racjonalnością sądowego wymiaru kary*, [w:] *Professor...*, s. 91.

kary pozbawienia wolności⁶⁶. Abstrahując wprawdzie od szczegółowego rozważania w tym miejscu, jaka *in abstracto* sankcja realizowałaby w najpełniejszy sposób cele, o których mowa w art. 54 § 1 k.k.⁶⁷, wydaje się jednak, że historyczne rozczarowanie ideologią resocjalizacji⁶⁸ w zakładach karnych nie może usprawiedliwiać powoływania względów wychowawczych jako uzasadnienia dla konieczności – zwłaszcza długo-terminowego – pozostawania w izolacji więziennej⁶⁹. W piśmiennictwie podniesiono wręcz, że nieuwzględnienie wspomnianych doświadczeń penitencjarnych skutkowałoby wypaczeniem idei wychowawczego oddziaływania kary⁷⁰. Niezależnie od racji niniejszego poglądu, wydaje się jednak, że wobec – ogólnego – braku zakazu wymierzania sprawcom młodocianym bezwzględnej kary pozbawienia wolności⁷¹, stanowisko to nie może zostać odczytane jako postulat wyeliminowania wychowawczej roli tej sankcji z „murów więziennych”. Jak przekonywali bowiem już przed wieloma laty H. Świda oraz W. Świda: „Jeżeli nawet nie możemy sobie pozwolić na zbudowanie takiego systemu więziennego (...), w którym funkcji wychowania byłoby wszystko inne podporządkowane, to jednak musimy walczyć o to, by więzienia nie pacyły osobowości w sensie moralnym i psychicznym, a raczej sprzyjały procesowi reedukacji”⁷².

⁶⁶ Por. w szczególności uwagi zaprezentowane przez Z. Sienkiewicz; Z. Sienkiewicz, *O dyrektywie...* s. 684 i n. Stąd też wypada zgodzić się z tą częścią poglądów prezentowanych w orzecznictwie, w których argumentowano, że: „Właśnie z punktu realizacji celów wychowawczych kary niewątpliwie większe osiągnięcie będzie mieć kara z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, która przez 5 lat będzie «grozić» oskarżonemu i dozór kuratora w tym czasie, niż oderwanie oskarżonego od jego naturalnego środowiska, pozbawienie go zapewne na zawsze możliwości zdobycia wyższego wykształcenia i osadzenia wśród innych zdecydowanie bardziej od niego zdemoralizowanych skazanych”. Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 31 maja 2005 r., II AKa 156/05, LEX 164565.

⁶⁷ Por. Z. Sienkiewicz, *O dyrektywie...* s. 684–691.

⁶⁸ Por. R. Martinson, *What Works? Questions and Answers about Prison Reform*, The Public Interest, Spring 1974, za: M. Królikowski, T. Krawczyk, *Raport o Raporcie... Rzecz o poszukiwaniu kary sprawiedliwej*, „Studia Iuridica” 2001, T. XXXIX, s. 131; por. także S. Frankowski, *Ewolucja systemu karania w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, „Przestępczość na Świecie” 1981, T. XIV, s. 43–60.

⁶⁹ Por. Z. Sienkiewicz, *O dyrektywie...* s. 685; por. także B. Stańdo-Kawecka, *Prawo karne nielimit. Od opieki do odpowiedzialności*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 69–80. Wydaje się, że zasygnalizowanych tutaj wątpliwości nie łagodzi – obligatoryjny w przypadku osób młodocianych – system odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach programowego oddziaływania. Niezależnie od jego walorów, pojawia się jednak pytanie – w jaki sposób można pogodzić skuteczność przebiegu tak „przymusowej” resocjalizacji z nierzadko buntowniczą postawą młodocianego?

⁷⁰ Por. A. Marek, *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 337. Warto przy tym podkreślić, iż w doktrynie wyrażono pogląd, że priorytet wychowawczego celu kary zostaje zniweczony, jeżeli pozbawienie wolności trwa dłużej, niż 7 lat. Po tym okresie – jak przekonywano – następuje stan zubożenia, który uniemożliwia wychowawcze oddziaływanie. Por. L. Tyszkiewicz, *Co i jak zmienić w nowym kodeksie karnym?*, „Palestra” 1999–2000, nr 12-1, s. 33. W tym miejscu rozważań należy jednak przypomnieć iż w dawnym orzecznictwie sądowym – por. w szczególności Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 5 grudnia 1985 r., Rw 1087/85, OSNKW 1986, nr 7–8, poz. 63, nie brakowało poglądów, w których przekonywano wprost, że: (...) wymierzona młodocianemu sprawcy kara pozbawienia wolności w jej bezwzględnym wymiarze jest przez swoją nieuchronność także (...) elementem wychowania i wdrażania do przestrzegania porządku prawnego, zwłaszcza w stosunku do sprawcy młodocianego wykazującego pewne oznaki zdemoralizowania”; por. także Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 15 marca 1984 r., I KR 40/84, OSNKW 1984, nr 11–12, poz. 116.

⁷¹ Wyjątek w tym zakresie wprowadza art. 54 §2 k.k., który przewiduje zakaz wymierzania kary dożywotniego pozbawienia wolności osobie, która nie ukończyła 18 lat w czasie popełnienia czynu.

⁷² Por. H. Świda, W. Świda, *Młodociani przestępcy w więzieniu*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1961, s. 16–18.

BIBLIOGRAFIA

- Badźmirowska-Masłowska K., *Młodociani sprawcy zabójstw w Polsce*, Zakamycze, Kraków 2000.
- Bednarzak J., *Decydująca rola stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu w sądowym wymiarze kary*, „Nowe Prawo” 1974, nr 10, s. 1283–1291.
- Bocheński M., *Rzecz o statusie młodocianego w prawie karnym – uwagi na marginesie uchwały SN z 20 czerwca 2012 r., sygn. I KZP 5/12*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 3, s. 153–164.
- Bojarski M. (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, LexisNexis, Warszawa 2004.
- Cieślak M., *O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary*, „Nowe Prawo” 1969, nr 2, s. 195–213.
- Dadak W., *Wymiar kary a zasada równości. Uwagi na tle orzekania sankcji karnych*, [w:] W. Górski, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga Jubileuszowa Profesor Marii Szweczyk*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 68–81.
- Daniluk P., *O młodocianym w ujęciu kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 2, s. 121–142.
- Dąbrowska-Kardas M., *Analiza dyrektywalna przepisów części ogólnej kodeksu karnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Frankowski S., *Ewolucja systemu karania w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, „Przebieżność na Świecie” 1981, T. XIV, s. 43–60.
- Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Grześkowiak A., *Glosa do wyroku SN z dn. 8 października 1981 r., IV KR 193/81*, „Państwo i Prawo” 1983, nr 7, s. 138–142.
- Hałas R.G., *Odpowiedzialność karna nieletniego na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, Lublin : Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2006.
- Kaczmarek T., *Ogólne dyrektywy kary w teorii i praktyce sądowej*, Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1980.
- Kaczmarek T., *Teoretyczne i praktyczne aspekty sporu co do hierarchii ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1980, nr 13, s. 25–39.
- Kaczmarek T., *Z rozważań nad racjonalnością sądowego wymiaru kary*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak - osoba, dzieło, kontynuacje*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 85–103.
- Klimek J., *Skazać, aby wychować*, „Gazeta Prawnicza” 1978, nr 12, s. 4.
- Konarska-Wrzosek V., *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.
- Konarska-Wrzosek V., *Prawny system postępowania z nieletnimi*, Warszawa 2013.
- Kreutz M., *Rozwój psychiczny młodzieży*, Książnica-Atlas, Warszawa–Wrocław 1947.
- Królikowski M., Krawczyk T., *Raport o Raporcie ... Rzecz o poszukiwaniu kary sprawiedliwej*, „Studia Iuridica” 2001, T. XXXIX, s. 117–137.
- Lelental S., *Wychowawczy cel kary*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Prawo” 1967, s. 156–173.
- Lernell L., *Współczesne zagadnienia polityki kryminalnej. Problemy kryminologiczne i penologiczne*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1978.
- Lubelski M.J., *Odpowiedzialność karna młodocianych. Studium nad kryteriami karania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1988.
- Marek A., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2004.

- Martinson R., *What Works? Questions and Answers about Prison Reform*, The Public Interest, Spring 1974, s. 22–54.
- Morawski L., *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, TNOiK, Dom Organizatora, Toruń 2002.
- Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniem*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1997.
- Patryas W., *Definiowanie pojęć prawnych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1997.
- Pilich M., *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Postanowienie SN z dn. 4 maja 2005 r., II KK 454/04, Lex, nr 149647.
- Postanowienie SN z dn. 7 września 2006 r., II KK 118/06, OSNwSK, 2006, nr 1, poz. 1696.
- Postanowienie SN z dn. 4 lipca 2007 r., IV KK 202/07, OSNwSK, 2007/1/1526.
- Postanowienie SN z dn. 7 października 2011 r., III KK 36/11, Lex, nr 1044030.
- Postanowienie SN z dn. 29 sierpnia 2012 r., II KK 181/12, Lex, nr 1220789.
- Postanowienie SN z dn. 13 września 2012 r., III KK 283/12, Lex, nr 1226712.
- Postanowienie SN z dn. 18 grudnia 2012 r., III KK 289/12, Lex, nr 1232290.
- Postanowienie SN z dn. 22 października 2013 r., V KK 296/13, Lex, nr 1388604.
- Sienkiewicz Z., *O dyrektywie wymiaru kary wobec nieletnich i młodocianych* (Uwagi na tle art. 54 § 1 k.k.), [w:] J. Skorupka (red.), *Rzetelny proces karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 681–699.
- Soniewicka M., *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Stańdo-Kawecka B., *Prawo karne nieletnich. Od opieki do odpowiedzialności*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- Szkotnicki W., *Stanowisko doktryny i SN co do niektórych kwestii związanych z wymiarem kary wobec młodocianych przestępców*, „Palestra” 1982, nr 8, s. 57–95.
- Szkotnicki W., *W sprawie orzekania najsurowszych kar wobec młodocianych przestępców (na tle orzecznictwa SN)*, „Problemy Praworządności” 1982, nr 6, s. 31–36.
- Szymanowski T., *Młodociani w polskim prawie karnym i penitencjarnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1967.
- Szymanowski T., *Przestępczość a polityka karna w świetle faktów i opinii społeczeństwa w okresie transformacji*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Śliwowski J., *Prawo karne*, Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979.
- Świda H., Świda W., *Młodociani przestępcy w więzieniu*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1961.
- Świda W., (red.), *Kryminologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977.
- Świrydowicz K., Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *O nieporozumieniach dotyczących tzw. „norm zezwalających”*, „Państwo i Prawo” 1975, nr 7, s. 57–63.
- Tyszkiewicz L., *Co i jak zmienić w nowym kodeksie karnym?*, „Palestra” 1999–2000, nr 12-1, s. 28–41.
- Tyszkiewicz L., *Niektóre kwestie dyskusyjne w pracach nad reformą kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] A. Dębiński, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Ius et Lex. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Adama Strzembosza*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2002, s. 33–44.
- Wiktorska P., *Młodociani w świetle prawa i badań kryminologicznych*, „Archiwum Kryminologii” 2012, t. XXXIV, s. 135–157.
- Wyrok SA w Białymstoku z dn. 31 stycznia 2013 r., II AKa 254/12, Lex, nr 1298865.
- Wyrok SA w Gdańsku z dn. 14 maja 2014 r., II AKa 112/14, Lex, nr 1477030.
- Wyrok SA w Gdańsku z dn. 21 października 1999 r., II AKa 253/99, „Prokuratura i Prawo. Dodatek. Orzecznictwo SN, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 10, poz. 25.
- Wyrok SA w Gdańsku z dn. 28 grudnia 2010 r., II AKa 340/10, KZS, 2012, nr 7–8, poz. 77.

- Wyrok SA w Katowicach z dn. 10 lutego 2000 r., II AKA 22/00, „Prokuratura i Prawo. Dodatek. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” 2000, nr 7–8, poz. 222.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 11 października 2001 r., II AKA 318/01, KZS, 2002, nr 3, poz. 35.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 12 lipca 2012 r., II AKA 225/12, Lex, nr 1220214.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 24 czerwca 2004 r., II AKA 71/04, Lex, nr 148546.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 26 lipca 2007 r., II AKA 186/07, Lex, nr 370429.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 27 września 2012 r., II AKA366/12, Lex, nr 122317.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 28 lutego 2013 r., Lex, nr 1294787.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKA 120/08, KZS, 2008, nr 9, poz. 45.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 29 maja 2008 r., II AKA 120/08, Lex, nr 466458.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 30 stycznia 2014 r., II AKA 488/13, Lex, nr 1430713.
- Wyrok SA w Katowicach z dn. 31 maja 2005 r., II AKA 156/05, Lex, 164565.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 1 czerwca 1995 r., II AKr 74/95, KZS, 1995, nr 6, poz. 23.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 12 listopada 2003 r., II AKA 255/03, KZS, 2005, nr 5, poz. 51.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 12 października 2000 r., II AKA 168/00, KZS, 2000, nr 11, poz. 40.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 14 lutego 1991 r., II AKr 3/91, KZS, 1991, nr 3, poz. 8.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 15 stycznia 2003 r., II AKA 357/02, KZS, 2003, nr 3, poz. 39.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 17 maja 1995 r., II AKr 91/95, KZS, 1995, nr 6, poz. 28.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 20 stycznia 2010 r., II AKA 2152/09, KZS, 2010, nr 2, poz. 33.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 22 listopada 2012 r., II AKA 184/12, KZS, 2013, nr 2, poz. 46.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 25 września 2012 r., II AKA 133/12, KZS, 2012, nr 10, poz. 36.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 27 listopada 2008 r., II AKA 187/08, KZS, 2009, nr 2, poz. 37.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 4 września 2013 r., II AKA 136/13, KZS, 2013, nr 10, poz. 49.
- Wyrok SA w Krakowie z dn. 8 listopada 2012 r., II AKA 200/12, KZS, 2013, nr 2, poz. 47.
- Wyrok SA w Lublinie z dn. 10 października 2002 r., II AKA 161/02, KZS, 2003, nr 7–8, poz. 64.
- Wyrok SA w Lublinie z dn. 20 grudnia 2001 r., II AKA 290/01, KZS, 2003, nr 3, poz. 65.
- Wyrok SA w Lublinie z dn. 27 kwietnia 1999 r., II AKA 58/99, Lex, nr 62561.
- Wyrok SA w Łodzi z dn. 14 grudnia 2001 r., II AKA 263/00, KZS, 2002, nr 5, poz. 51.
- Wyrok SA w Łodzi z dn. 16 lutego 2006 r., II AKA 16/06, KZS, 2007, nr 5, poz. 54.
- Wyrok SA w Łodzi z dn. 8 marca 2001 r., II AKo 24/01, KZS, 2002, nr 5, poz. 52.
- Wyrok SA w Rzeszowie z dn. 5 września 2002 r., II AKA 79/02, KZS, 2004, nr 9, poz. 47.
- Wyrok SA w Warszawie z dn. 1 sierpnia 2012 r., Lex, nr 1216427.
- Wyrok SA w Warszawie z dn. 17 lipca 2013 r., II AKA 221/13, Lex, nr 1356708.
- Wyrok SA w Warszawie z dn. 12 lipca 2013 r., II AKA 229/13, Lex, nr 1356709.
- Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 23 lutego 2006 r., II AKA17/06, Lex, nr 176531.
- Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 6 listopada 2012 r., II AKA 207/12, Lex, nr 1238633.
- Wyrok SN z dn. 12 kwietnia 1974 r., I KRn 10/74, OSNPG, 1974, nr 11, poz. 120.
- Wyrok SN z dn. 15 marca 1984 r., I KR 40/84, OSNKW, 1984, nr 11–12, poz. 116.
- Wyrok SN z dn. 22 stycznia 1974, V KRn 19/74, OSNKW, 1974, nr 6, poz. 106.
- Wyrok SN z dn. 23 czerwca 1975 r., I KR 29/75, OSNPG, 1975, nr 11, poz. 112.
- Wyrok SN z dn. 5 grudnia 1985 r., Rw 1087/85, OSNKW, 1986, nr 7–8, poz. 63.
- Wyrok SN z dn. 5 kwietnia 1982 r., II KR 54/82, Lex, nr 21934.
- Wyrok SN z dn. 8 października 1981 r., IV KR 193/81, OSNKW, 1981, nr 11, poz. 64.
- Ziemiński Z., *Logika praktyczna*, Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1975.
- Ziemiński Z., „Lex” a „ius” w okresie przemian, „Państwo i Prawo” 1991, nr 6, s. 3–14.
- Zoll A. (red.). *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 K. K.*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- Zoll A., Wróbel W., *Prawo karne materialne*, Wydawnictwo Znak, Warszawa 2010.

ROLA CELÓW WYCHOWAWCZYCH PRZY WYMIARZE KARY
MŁODOCIANYM SPRAWCOM PRZESTĘPSTW (ART. 54 § 1 K.K.).
UWAGI NA TLE POGŁADÓW ORZECZNICTWA

Streszczenie

W niniejszym artykule przedstawiono poglądy orzecznictwa na temat roli celów wychowawczych przy wymiarze kary młodocianym sprawcom przestępstw – art. 54 § 1 k.k. Z przeprowadzonych analiz wynika, że rozwiązania przewidzianego we wspomnianym przepisie nie należy odczytywać jako dyrektywy nakazującej wymierzanie młodocianemu określonego rodzaju sankcji karnej, a zwłaszcza jako wskazania obligującego sąd do automatycznego stosowania w tych przypadkach łagodniejszych rozwiązań penalnych. Ustawowy prymat celu wychowawczego wymaga natomiast od sądu zachowania szczególnej wnikliwości przy ocenie prognozy socjalnej młodocianego, a tym samym zebrania wszelkich możliwych informacji, które pozwolą wymierzyć karę niezbędną i właściwą dla jego reedukacji oraz resocjalizacji.

Słowa kluczowe: *młodociany, wymiar kary, cele wychowawcze, prewencja szczególna*

THE ROLE OF EDUCATIONAL OBJECTIVES IN JUDICIAL SENTENCING
JUVENILE OFFENDERS (ART. 54 § 1 OF THE PENAL CODE). REMARKS
IN VIEW OF THE OPINIONS OF JUDICATURE

Summary

The article presents the opinions of the judiciary explaining, although not always in a consistent manner, the role of educational objectives in sentencing juvenile offenders – Article 54 § 1 of the Criminal Code. The analyses show that the solution provided in the above-mentioned provision should not be interpreted as a directive that requires that judges give a juvenile offender a specific sentence and, in particular, that it should not be interpreted as instructions that the court should automatically apply milder solutions in such cases than in the case of other offenders. However, statutory primacy of an educational objective requires that the court should be especially perspicacious in assessing the behaviour of such offenders, which also means it should gather all possible information that will allow for giving a sentence that is both necessary and appropriate for their re-education and social rehabilitation.

Key words: *juvenile, type of sentence, educational objectives, special preventive measures*